

к.е.н., Карачина Н. П., Вітюк А. В.

Вінницький національний технічний університет
ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС КАТЕГОРІЇ “ІНВЕСТИЦІЇ”:
ЕВОЛЮЦІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Анотація

В статті розкривається еволюція підходів до тлумачення поняття “інвестиції”, узагальнено та проаналізовано теоретико-методологічні аспекти пояснення суті інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, капітальні вкладення, інвестиційні ресурси

I Вступ

Зростання економіки України в ринкових умовах неможливе без збалансованої інвестиційної політики держави, яка відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільного розвитку країни. Особливої актуальності набула дана проблема в умовах необхідності структурної перебудови і перепрофілювання галузей господарства, особливостях зміни власників у процесах приватизації і приватизації, поступової інтеграції у світові економічні структури. Успішна реалізація інвестиційної політики є основним чинником загального економічного рівня розвитку держави, що дозволить забезпечити підґрунття для сталого подальшого економічного зростання, оскільки вона впливає на фундаментальні основи господарської діяльності, економічні і соціальні перетворення, розвиток суспільства в цілому.

Розглядаючи наявні дослідження і доробки можна зробити висновок про те, що теоретичний аналіз зазначеної проблематики дуже широкий і розрізнений, що викликає необхідність додаткового наукового аналізу і узагальнення.

Вивчення проблем і сутності «інвестицій» достатньо широко розкрито у роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців (І. Бланк, Л. Борщ, Т. Майорова, А. Пересада, В. Федоренко, Є. Бойко, О. Гаврилюк, М. Долішній, В., Ляшенко, М. Мельник, А. Мокій, М. Чумаченко, Н.Хрущ, Р. Кемпбелл,

Дж.-М. Кейнс, І. Ліпсиць, К. Макконел, А. Мертенс). Проте у зазначених роботах відсутнє однозначне тлумачення категорії «інвестиції».

II Постановка завдання

Дослідження і аналітичний огляд підходів вчених-економістів та наукових шкіл щодо визначення сутності «інвестицій».

III Результати

Розвиток економіки можливий тільки на основі зростання інвестицій. Важливість цієї галузі визначається впливом технологічних укладів на відтворювальні процеси, необхідністю оновлення основного і оборотного капіталів, освоєння випуску нових товарів для підвищення конкурентоспроможності підприємств [1].

Зважаючи на проведені ґрунтовні дослідження інвестицій варто відзначити, що у доробку українських та зарубіжних науковців не існує однозначних тверджень стосовно сутності самої категорії «інвестиції».

Особливо важливим це питання постає тому, що інвестиції як економічна категорія виступають первинною категорією, тому що вони є базою побудови терархії інших категорій та відображають відтворення суспільного капіталу [2].

Тлумачення терміну «інвестиції» є дуже різноманітним, як у вітчизняних дослідженнях так і в зарубіжних, однак точки зору розділилися навіть у з'ясування походження терміну. Деякі автори стверджують, що цей термін походить від латинського «investio», що в перекладі означає «одягати,» а інші – від латинського «invest» - вкладати. Найбільш поширеною з юридичної точки зору є дефініція про те, що інвестиції – це довгострокові вкладення коштів та іншого капіталу в своїй країні та за кордоном у підприємства різних галузей народного господарства, підприємницькі проекти, соціально-економічні програми, інноваційні проекти з метою одержання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту. Становлення і закріплення терміну «інвестиції» у вітчизняній науковій літературі відбулося відносно недавно.

У вітчизняній та закордонній науковій літературі існує ряд трактувань цього поняття. Найпоширенішим є таке визначення поняття інвестицій:

інвестиції – це довгострокові вкладення коштів та іншого капіталу в своїй країні і за кордоном у підприємства різних галузей господарства, підприємницькі чи інноваційні проекти з метою одержання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту. В Радянському Союзі у фінансовій діяльності такий термін практично не використовувався. Дана категорія заміщувалась так званими державними плановими капіталовкладеннями. В українській науковій думці такі вчені як В. Я. Шевчук та П. С. Рогожин наголошують на тому, що інвестиції мають фінансове та економічне визначення. З фінансової точки зору інвестиціями є всі види активів, які вкладаються в господарську діяльність з метою отримання доходу. Згідно економічного змісту інвестиціями є видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, тому що зміни у товаро-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний

капітал [31].
Benefits for registered users:

1. No watermark on the output documents.
  2. Can operate scanned PDF files via OCR.
  3. No page quantity limitations for converted PDF files.
- інтелектуальної власності чи інших нематеріальних активів.

Досить важливим аспектом є з'ясування не лише економічної сторони, але й юридичного розуміння інвестицій. Згідно правової природи інвестиції – це майнові і речові права, які передаються одним власником іншому для організації і підтримки або удосконалення виробництва, у багатьох випадках для отримання прибутку, які регулюються державою і мають цивільно-правовий і цивільно-фінансовий характер. Незважаючи на таке різноманіття трактувань можна відслідкувати спільні риси:

1. інвестиції завжди розглядаються як цінності, які мають економічне виявлення;
2. інвестиції є вкладеннями, які спрямовані на досягнення певної цілі;
3. результатом здійснення інвестицій має бути створення чи розширення виробництва, забезпечення робочими місцями, задоволення потреб країни

у випуску певної продукції або досягнення іншого позитивного некомерційного ефекту [4].

Запропоновані підходи до визначення сутнісних джерел здійснення інвестицій зображені на рис.1.

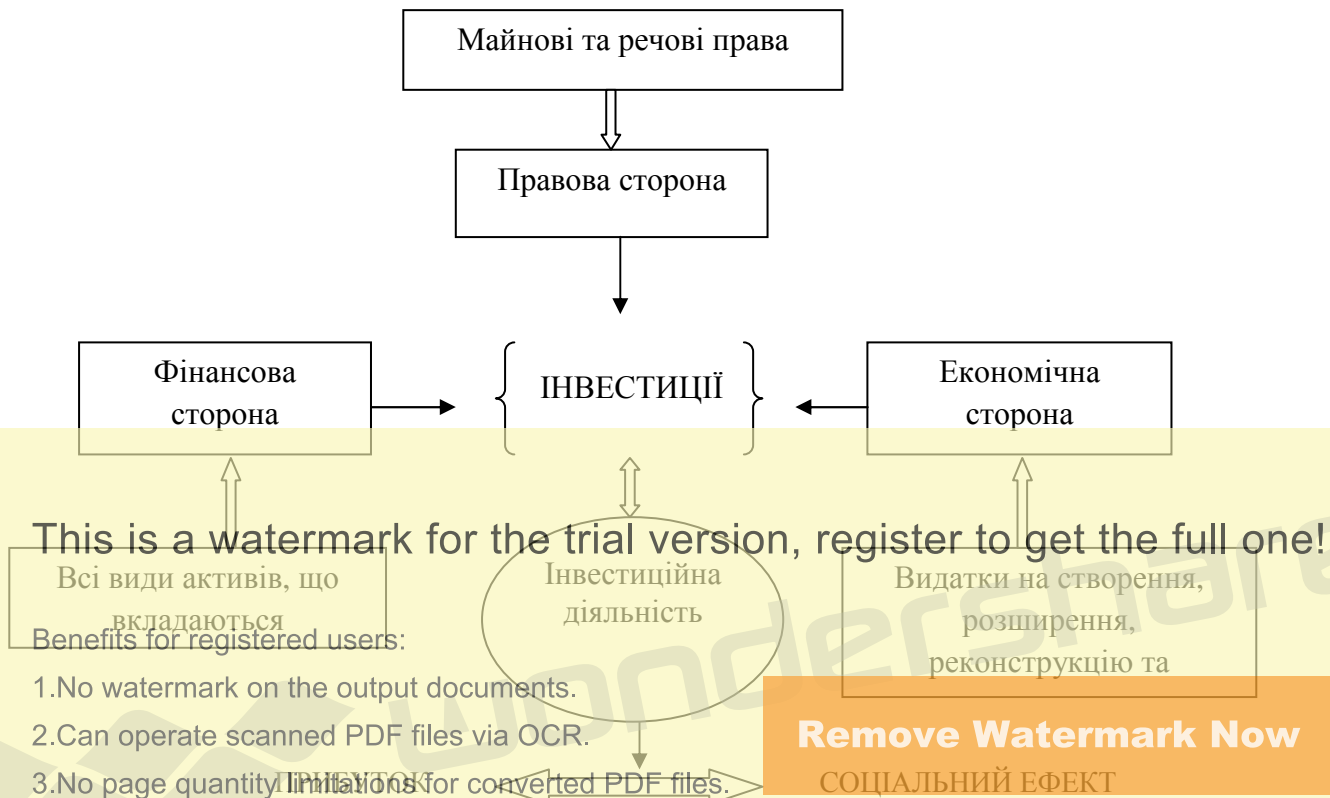

Рис.1. – Сутнісні джерела здійснення інвестицій

В працях вчених Е. І. Шилова, О. В. Кухленко можна зустріти пояснення інвестицій як будь-якого залучення чужого капіталу. Однак В. І. Любімов опонуючи їм, доводить, що в такому випадку навіть кредиторів можна вважати інвесторами, тобто звідси впливає ніби кредиторська заборгованість підприємства є джерелами інвестування. Саме тому науковець спростовує вірогідність такого пояснення, оскільки поточна заборгованість формується операційною, а не інвестиційною діяльністю, яка не дає доходу кредитору, оскільки щодо неї встановлені інші умови повернення та не забезпечується виконання принципу добровільності вибору об'єкта інвестування [5].

Інвестиції як економічна категорія відображають відносини, пов'язані з рухом вартості, авансованої в довгостроковому порядку в основні фонди від моменту виділення коштів до реального відшкодування [6]. Ю. Матякін розуміє під інвестиціями «... вкладення фінансових і матеріально-технічних засобів як у межах країни, так і за кордоном з метою одержання соціального, економічного і екологічного ефекту» [7]. Сучасні погляди досить часто зводяться до того, що інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, у результаті якої створюється прибуток чи досягається соціальний ефект [8]. Різноманітні погляди на інвестиції зумовлені специфікою, традиціями різних економічних шкіл і течій. Так, австрійською школою «граничної корисності» інвестиції трактуються як обмін задоволення сьогоденних потреб на задоволення їх у майбутньому [9]. Дж. Кейнс розумів під інвестиціями «... поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду» [10]. Таким чином, інвестиції як економічна категорія відображають відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в їх основні та оборотні фонди, а також у науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази та освоєння випуску нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й одержання прибутку або соціального ефекту [12]. Інвестиції – це засіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити зберігання чи зростання вартості капіталу та дати позитивну величину доходу. Інвестиції – це не вільні грошові кошти, які можуть втратити свою вартість внаслідок інфляції, а ресурси, які повинні давати прибуток, бути дохідними [12]. Слід пам'ятати, що інвестиції передбачають заощадження, але не всі заощадження стають інвестиціями, а тільки ті які прямо чи непрямо використовуються для розширення виробництва, маючи на меті отримання доходу в майбутньому. На початку 90-х років вітчизняні вчені та практики почали ідентифікувати вкладення, що мають довгостроковий характер, з поняттям «інвестиції». У перших публікаціях Д.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Remove Watermark Now

Єрмошенка, Д. Таганова, А. Квас з питань інвестування акцентувалася увага на матеріальному та фінансовому характері таких вкладень і, на відміну від практики попередніх десятиліть підкреслювалася різниця в поняттях «інвестиції» та капітальні вкладення [5].

Враховуючи багатогранність тлумачень інвестицій для теоретичного і практичного розкриття цього терміну пропонуємо як додаткове джерело використати поняття інвестиційних ресурсів. Досить багато наукових шкіл і напрямків, починаючи від Платона і Арістотеля, займалися дослідженням інвестицій, акцентуючи увагу на їх спорідненості з грошми. Вперше ґрунтовне вивчення інвестицій було проведено представниками школи меркантилізму Т. Манном, Дж. Юмом, Ж. Кольбером, І. Бекером, Ф. Горнігом. Вони розглядали гроші (трактування сутності яких об'єднувалося з капіталом) як виключне джерело інвестиційних ресурсів, що забезпечує приріст обсягів торгової та виробничої діяльності. Вперше було обґрунтовано необхідність державного регулювання умов, що забезпечували б формування інвестиційних ресурсів. Необхідні умови збільшення припливу грошей в країну є експорт товарів і послуг, на який впливає експорт дорогоцінних металів; на зростання виробництва й обсягів майбутнього експорту впливає імпорт капіталу, збільшенню припливу коштів сприяє надання кредитів іншим державам.

Представники школи фізіократів Ф. Кене, Ж. Тюрго Т. Сієнс стверджували, що джерела інвестиційних ресурсів можна віднайти лише в землеробстві. Ф. Кене розглядає інвестиції як необхідні для виробництва витрати, які визначають вартість товарів. Хоча спочатку Кене був прихильником меркантилізму, однак пізніше, на противагу меркантилістам, наполягав на відмові від використання державою протекціоністської політики [12].

Напрямок класичної політекономії вже чітко відокремив поняття грошей і капіталу, визначив роль нагромадження капіталу у формування інвестиційних ресурсів, розглянув роль кредитних ресурсів у розвитку інвестицій. Значним досягненням було розширення розгляду області інвестицій сферою

промислового виробництва та невиробничою сферою . Таким представниками як А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Міль, Ж.-Б. Сей, Н. Сеніор запропоновано схему оптимізації розподілу інвестиційних ресурсів у масштабах економіки країни [13].

Наступним етапом розвитку інвестиційної теорії можна вважати марксистську, представниками якої були: К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін. Джерелом інвестиційних ресурсів визнавалися отримані прибутки, за наявності позитивних факторів зовнішнього середовища. К. Маркс доводив, що інвестування при капіталізмі веде до збагачення одних за рахунок інших, тому інвестування є важливим інструментом створення надприбутків.

Маржиналісти С. Джевонс, К. Менгер, Є. Бем-Баверк, Ф. Візер, Л.

Вальрас дослідили систему факторів, які впливають на попит і пропозицію інвестиційних ресурсів, було кількісно визначено форми взаємодії капіталу, який інвестується з іншими факторами виробництва та описана математична модель економічного розвитку, в основі якої була гранична продуктивність факторів виробництва та їх оптимальне поєднання. Особлива роль відводилась питанню ціноутворення на інвестиційні ресурси та впливу цін на процеси нагромадження [13].

Основні зусилля неокласичної теорії були спрямовані на дослідженні механізмів функціонування інвестиційного ринку. Засновник напрямку А. Маршалл, разом з іншими представниками кембриджської школи розглядав проблему інвестування у співвідношенні корисності і ціни. Неокласики дослідили вплив надлишку накопиченого капіталу на ціну пропозиції інвестиційних товарів. Шведська школа на чолі з К. Вікселем притримувалась поглядів, що нагромадження капіталу було нагромадженням інвестиційних можливостей, а корисність інвестиційних благ зменшувалась в міру їх збільшення [12].

Дж.-М. Кейнс з прибічниками Й. Шумпетером та Дж. Кларком були типовими представниками західної економічної думки, які розглядали інвестиції в єдності двох аспектів: ресурсів, тобто капітальних цінностей та

вкладень (або витрат). На думку Дж.-М. Кейнса інвестиції – та частина доходу за поточний період, що не була використана для споживання, приріст цінностей капітального майна в результаті продуктивної діяльності даного періоду. Наведене визначення ми вважаємо неповним, однак воно повністю відображає розмежування ресурсів, які нагромаджуються та вкладень, які забезпечують приріст майна [3]. Джерелами інвестицій кейнсіанство визначало заощадження, кредитку емісію, іноземні інвестиції та державні вкладення. Продовженням справи Кейнса займалися Дж. Хікс, Р. Харрод, Е. Хансен, Є. Домар, які дослідили взаємозв'язок між рівнем інвестиційної активності та вартістю фірми, форми кредитування інвестицій, обґрунтовували використання автоматичних, кредитних та інституційних стабілізаторів.

Монетаристами на чолі з М. Фрідманом було доведено вплив грошей в обігу на рівень цін на інвестиції, темпи нагромадження капіталу як інвестиційного ресурсу на інвестиційну активність різних суб'єктів

господарювання [13].

Benefits for registered users:
 1.No watermark on the output documents.
 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

інженерно-технічний персонал. Таким представниками як Т. Веблен, А. Шпитоф, Дж. Коммонс, В. Мітчел, Д. Б'юкен було розроблено теорію трансакцій.

Сучасні дослідження представляють такі західні економісти як П. Самуельсон, У. Шарп, М. Миллер, Р. Соллоу, Ф. Модильяні, які зосереджують зусилля на мікро- та макрорівні розвитку економіки.

IV Висновки

Інвестиції є першоосною розвитку кожного підприємства, галузі, а в подальшому і країни. З розвитком у країні основ ринкової економіки поступово змінювалися підходи до тлумачення й сутності інвестицій. Саме тому сьогодні в економічній літературі можна простежити різні тлумачення такої категорії як “інвестиції”. Однак ключовим моментом визначення інвестицій є те, що інвестиції є капіталовкладеннями, які забезпечують взаємодію підприємця та

інвестора і здійснюються з метою отримання прибутку або досягнення іншого ефекту. Таким чином інвестиції є способом розміщення капіталу, який повинен забезпечити зростання капіталу в майбутньому.

Література:

1. Геєць В. М. Інновативно-інноваційний шлях розвитку — модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку XXI століття / В. М. Геєць // Банківська справа. – 2003. – №4(52). – С. 3-32.
2. Клецова Н. В. Економічна сутність інвестицій, їх види та передумови залучення іноземних інвестицій в сільськогосподарські підприємства / Н. В. Клецова // Інвестиції: досвід та практика. – 2009.— №13. – С. 14-18.
3. Шевченко С. Ю. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності / С. Ю. Шевченко // Інвестиції: досвід та практика. – 2010.— №1. – С. 7-1.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

4. Вінніченко І. І. правове поняття інвестицій та інвестиційної діяльності // Інвестиції: досвід та практика. – 2007.— №6. – С. 3-6.

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Remove Watermark Now

5. Любімов В. І. Соціально-економічна сутність інвестицій у процесі їхньої реалізації / В. І. Любімов // Інвестиції: досвід та практика. – 2009.— №12. – С. 8-11.
6. Рожков Ю. В. Финансово-кредитные проблемы сокращения инвестиционного цикла / Ю. В. Рожков. — Владивосток: Изд-во ДВГУ, 1988. – 147с.
7. Матькин Ю. А. Инвестиционная деятельность в условиях перехода к регулируемой рыночной экономике а СССР / Ю. А. Матькин // Экономика строительства. – 1990 – №11.— С.18-23.
8. Грідасов В. М. Інвестування / В. М. Грідасов, С. В. Кривченко, О. Є. Ісаєва / Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 164с.
9. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Рейкова – К.: Т-во «Знання» КОО, 1999. – 514с.

10. Інноваційний розвиток економіки. – [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.rusconsalting.ru
11. Колот І. П. Регіональна інвестиційна політика: проблеми і перспективи: Монографія / І. П. Колот, Н. М. Внукова, І. П. Косарева. – Харків: ТОВ «Модель Всесвіту», 2000 — 176с.
12. Татаренко Н. О., Теорії інвестицій / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. - Навч.посібник. – К.: КНЕУ, 200. – 160с.
13. Жученко З. О. Інвестиційні ресурси підприємств: механізм регулювання // З. О. Жученко / Інвестиції: досвід та практика. – 2009.— №20. – С. 16-19.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Remove Watermark Now